

CSELÉNYI ISTVÁN GÁBOR

RÉGI KARÁCSONYOK

egy görögkatolikus papcsaládban

– RÉSZLETEK ZSOLDOSNÉ CSELÉNYI GYÖNGYI CSALÁDI EMLÉKKÖNYV CÍMŰ MŰVÉBŐL

Emlékezésünk egy évszázadot, pontosabban már százegy évet ölel át. Most csak az egykori karácsonyokhoz kapcsolódó „filmkockákat” elevenítjük fel. Édesapánk – még Lyachovits István néven, Lyachovits Sándor és Nagy Anna harmadik gyermekeként – 1916. december 25-én, igazi karácsonyi ajándékként született Nyíregyházán. (Közvetítőleg jegyzem meg, hogy „szöke városunk” sokak által szeretett költője, Váci Mihály is karácsonykor született, 1924-ben.) Keresztelésére december 31-én került sor a görögkatolikus templomban. 1922 őszén beülhetett az Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző Intézet gyakorlóiskolájának első osztályába, jöllehet még nem töltötte be hatodik életévét. Nagymamánk mesélte, hogy amikor kiadták a karácsonyi szünidőt, „Pistuka lélekszakadva szaladt haza, és már messziről újságot: Anyuka, Anyuka! Már tintával átírták a nevemet az osztálynaplóban!” (Addig csak feltételesen, ceruzával bejegyzett tanuló volt.)

A nyíregyházi Királyi Katolikus Gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. A cserkészmozgalomnak is lelkes tagja volt, erről több ifjúkori versében is vallott. „A gyertyák tövig égtek” című írását az iskolai csapat bensőséges, családi hangulatú karácsonyi ünnepélyén olvasta fel. A „Testvértüzek” című költeményéhez a gödöllői világtalálkozó szolgáltatta az ihletet.

Édesapánk a Pázmány Péter Egyetem Hittudományi Karán töltött idő után hazakerült szülővárosába. Az aulai munka mellett 1950-től az akkor létrehozott Hittudományi Főiskola tanára is lett. Ebből az időszakból számunkra, a család számára a kispapok karácsonyi és húsvéti látogatása volt emlékezetes. A „fiúk” (általában nyolc-tíz fős) csoportja az ünnep első napján, kora délután érkezett hozzánk, a Tüzoltó utcába, és az esti liturgia végéig tartott a „kimenőjük”. Akkoriban még igen szigorú házszabályok voltak a szemináriumban, és bármennyire is jól érezték magukat nálunk, ügvelniük kellett arra, hogy időben visszaérkezzenek. Valamikor az első időszakban egyik látogatásuk kis híján fegyelmivel végződött, ugyanis egyik kispap társuk a kint lévők „megviccelésére” öt perccel előbbre állította az esti áhítatra szólító csengőt. Az egykori tanítvány, Telenkó Miklós (sajnos, már ő is eltávozott az élők sorából) „Emlékképek” című írásában mesélte el ezt a kis történetet, megemlítve a „jó Erzsike nénit”, aki az otthon maradókról sem feledkezett meg, és a kóstolót Obbágy Miklós kalapjába borítva juttatta célhoz.

A vizitáció mindig azonos „forgatókönyv” szerint zajlott. Először közösen énekeltünk néhány aktuális liturgikus éneket, majd a csoport vezetője (általában a főduktor) mondott ünnepi köszöntőt, amelyre a házigazda rövid, kerek beszédben válaszolt. Ezután következett a lakoma. A hangulat megalapozása érdekében édesapánk aperitifként saját készítésű likörrel kínálta meg tanítványait. Az elmaradhatatlan pogácsa vagy a sós stangli után a vendégek hozzáláthattak a húseledelek fogyasztásához. A jó étvágyú, egészséges ifjak „díjazták” a Bujon (másik nagymamánknál) készült házi sonkát és a különféle hidegen táltalt pecsenyéket. Jó hangulatban hamar elrepült a látogatásra engedélyezett idő.

Ami családunkat illeti, a karácsonynak nálunk is megvolt a maga forgatókönyve. Ahogy hazaértünk az éjféle zsolozsmáról, a „Mennyből az angyal...” eléneklése után rögtön a karácsonyi tropár következett, majd Izaiás próféta éneke, amelyet édesapánk a magyar szöveg után ószlávul is megszólaltatott: „Sz nami Boh, razumitye jazöci...”

A boldog időszakot 1958-ban fájdalmas esemény törte meg. Végheő Dániel atya (Végheő Tamás főiskolai rektor édesapja) „Szubjektív emlékezés” című írásában így emlékezik meg erről: „Minden ok nélkül Cselényi tanár urat is eltávolították a katedrálról.” (Ti. előzőleg már Palatitz és Liki atyát is ez a sors érte utol.) Jó atyánk azonban nem maradt magára ebben a helyzetben. Karácsonyra levelet kapott a kispapok közösségétől. Tanítványai arról írtak: ha némának tünnek is, mélyen együttéreznek vele, és imafelajánlásaikkal szeretnék elősegíteni sorsa jobbra fordulását. Soraik erőt adtak a túléléshez.

Ekkoriban már mi, a gyermekek is közeledtünk az érettségi és a pályaválasztás sorsválasztója felé. István testvérem majdnem úgy volt, mint József Attila: ifjúkorában sok minden érdekelt. Ha „tüzoltó és katona” nem is akart lenni, de a Tüzoltó utcában tervezte, hogy zenész, talán író lesz, már gimnazista korában bekerült a Szabolcsi Írók csoportjába. De elérkezett 1960 karácsonyéjjele, amikor édesapánk pap társaival a „Velünk az Isten”-t énekelte az oltárnál. Akkor jött rá, hogy neki az Isten jelenlétét kell hirdetnie az emberek körében.

Édesapánk közben 1962-től újra taníthatott a főiskolán. Jó néhány évvel később, 1975-ben Timkó Imre lett a megyéspüspök. Hagyománnyá tette, hogy a sátoros ünnepek első napján, a Szent Liturgia után „egy pohár itala” lakosztályába invitálta a helybeli papságot és a papnékat. Igazi családi ünneppé tette karácsony vigíliáját. A vecsernyével egybekötött Bazil-liturgia után közös vacsorán vehetett részt a püspöki palota valamennyi lakója, természetesen szüleink is a hivatalosak közé számítottak. A főpásztor a vacsora végén személyes ajándékokat adott át (névre szóló címmel).

Istvánék eközben nagy utat jártak be: Vértes, Rózsák tere, Újpest után Újfehértó következett. Ezekon a helyeken testvérem mindenütt betlehemes játékot mutatott be karácsonyra, két fia és többi ministránsa segédletével. Az 1979/80-as tanévet mindkét fiú, István és Zsolt, a nyíregyházi 4. Sz. – néhány év múlva Kodály Zoltán nevét felvevő – Általános Iskolában kezdte el. Pistikét némileg megviselte, hogy évenként más iskolába kellett járnia, de – szerencsére – osztálytársai hamar befogadták maguk közé. Amikor az első nyíregyházi karácsonyi ünnepségen a tombolasorsoláson ő nyerte a főnyereményt, egy felöltötött karácsonyfát, általános volt a vélemény, hogy az ajándék méltó helyre került.

Édesapánkat 1981-ben – a kispapok Mikulás-ünnepsége után – kisagyi katasztrófa érte. Mintegy két hetet töltött el ágynyugalomban sógornőm, Magdika gondos felügyelete mellett. Mindnyájunk öröme karácsonyra már sikerült talpra állnia. Misenaplója tanúsága szerint az ünnep mindhárom napján szentmisét mutatott be házi oltárán. Az már a kezdetek kezdetén kiderült, hogy nem bénult meg, de amikor tollat vett a kezébe, azzal szembe-sült, hogy görcsbe merevült ujjai nem engedelmességek, ugyanis károsodás érte a finom mozgások kisagyban lévő koordinációs központját. Egyik legfontosabb eszköze, a toll kihullott kezéből!

Édesapánk még betegen is tovább kísérte családjunk útját. István nyírszőlősi parókus lett, és apja nyomdokaiban tanítani kezdett a szemináriumban. 1988. július 26-án azután elveszítettük édesapánkat. A fiúk közben már egyetemisták lettek, és a korszakra jellemző, hogy már ők segítették apjukat újságok (a Magyar Vetés, aztán a Hívogató) szerkesztésében. Pistike ötlete volt, hogy a nagyi kapjon egy kis rovatot „Nagymama receptje” címmel. Így kerültek nyomtatásba – többek között – a habos almás, a mézes pogácsa, a dobostorta, a karácsonyi beigli és a sajtos rúd elkészítésének receptjei. Édesanyánk ismerősei körében lelkesen terjesztette a lapot. A friss számokból mindig hordott magánál néhány példányt, és jártában-keltében osztogatott belőlük.

Aztán unokaöcsém felnőttek. Zsolti Debrecenben tanult szorgalmasan, az Orvosi Egyetemen, Pistikéék pedig megjárták a hadak útját: Bécsben, majd Stockholmban éltek, közben megszülettek az ő gyermekeik is. Örömet okozott számunkra 1997 karácsonya. Vigilián gyertyagyújtásra befutottak Pistikéék, akik az ünnepre utaztak haza Stockholmból. Kaptunk tőlük egy „örökzöld”, gyertyaéggel feldíszített műfenyőt, amelyet édesanyánk rekamié-ágya támfalára helyeztünk el. Azóta ez a mi karácsonyfánk, és a vázába tett friss fenyőgallyak adják az ünnep illatát.

És még egy karácsonyi motívum. Édesanyánk nagyon szeretett vásárolni. Özvegységében már szabadabban rendelkezett az idejével, ebből adódóan kedvét lelta a piaci nézelődésben. Alapos tájékozódás után vásárolta meg a minőségben és árban legmegfelelőbb termékeket. A nyolcvanas évek végétől már az – Istvánéktól karácsonyi ajándékba kapott – bevásárlókocsival intézte beszerzési útjait, ezzel vált a Búza tér környékének ismert

figurájává. Bámulatos ügyességgel közlekedett a degeszre tömött kocsival! A sors fintora, hogy végzetes balesetét egy ilyen bevásárló körútról hazafelé tartva szenvedte el. De ez egyúttal az önfeláldozás jelképe is lett számunkra.

Édesanyánk még néhány „prémiumévet” töltött körünkben. Istvánék „fölföldobott kő”-ként Esztergomba kerültek. Édesanyánk pilismaróti otthonukban még betegen is meglátogatta őket. 2006-ban édesanyánk számára az volt a legnagyobb karácsonyi ajándék, hogy a már Budapesten élő Pistike családjával együtt látogatott meg mindnyájunkat Nyíregyházán. Ekkor készült az itt látható vidám fénykép. Édesanyánk tizenkét évi betegsége után 2008 karácsonyának hetében került be a nyíregyházi kórház intenzív osztályára. Amikor szenteste meggyújtottuk a gyertyát, képtelenek voltunk bármit is énekelni. Teljes csönd borult ránk, és édesanyánk csöndben szenderedett el 29-én, egy élet szolgálata után.

